

სტატიები

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის განმარტების პრინციპები

კონსტანტინე კორკელია*

1. შესავალი

სამართლის ნორმათა განმარტება რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესია. გამო-
ნაკლისი არც საერთაშორისო სამართლის, მათ შორის საერთაშორისო ხელშეკრულების,
ნორმებია. ერთ-ერთი მეცნიერის აზრით, საერთაშორისო ხელშეკრულების განმარტება
უფრო ხელოვნებაა, ვიდრე პროცედურა, რომლის მეშვეობითაც გამოიყენება სამართლის
ნორმები.¹

საერთაშორისო ხელშეკრულებათა შორის განსაკუთრებული როლი ენიჭება ისეთ მნიშვნელოვან
საერთაშორისო აქტს, როგორცაა ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია, რომლის მონაწილეც
საქართველო 1999 წელს გახდა. ამ კონვენციის განსაკუთრებული როლი დაადასტურა ადამიანის
უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ და კომისიამ,² რომლებმაც იგი „ევროპული საჯარო წესრიგის
კონსტიტუციურ აქტად“ აღიარეს.³

როგორც ცნობილია, ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია გახდა საქართველოს კანონმდებ-
ლობის ნაწილი, შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის წყარო, რომელიც შეიძლება სასამართლოებმა
გამოიყენონ როგორც დავის გადაწყვეტის სამართლებრივი საფუძველი. ამ გარემოების გათვალისწი-
ნებით, მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენ-
ციის დებულებები განმარტონ იმ პრინციპების საფუძველზე, რომლებიც ჩამოყალიბებულია როგორც
ზოგადად საერთაშორისო სამართლით, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ. თუ
საქართველოს სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია იმავე პრინციპებით არ
განმარტეს, რომლებსაც იყენებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ძალზე დიდი იქნება იმის
აღბათობა, რომ ევროპის კონვენციით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებათა დებულებები უფრო
ვინროდ (შეზღუდულად) განიმარტოს ეროვნულ დონეზე, რის შედეგადაც იურიდიული და ფიზიკური
პირები სრულად ვერ ისარგებლებენ იმ უფლებებით, რომლებიც მათ ევროპის კონვენციით ენიჭებათ.

ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, ნაშრომში განიხილება როგორც საერთაშორისო სამართლით
დადგენილი საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ნორმების განმარტების ზოგადი პრინციპები, ისე
ის წესები, რომლებსაც იყენებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ევროპის კონვენციის
განმარტებისათვის. ასევე მიმოიხილება ევროპულ სახელმწიფოთა პრაქტიკა ადამიანის უფლებათა
საერთაშორისო ხელშეკრულებების განმარტებასთან დაკავშირებით. ამ ანალიზის საფუძველზე
გაკეთდება რამდენიმე დასკვნა საქართველოს სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა
ევროპის კონვენციის განმარტების პრაქტიკის სრულყოფასთან დაკავშირებით.

* GEPLAC-ის ექსპერტი სამართლებრივ საკითხებში.

¹ *Bernhardt*, Thoughts on the Interpretation of Human-Rights Treaties, in: Protecting Human Rights: The European Dimension, Studies in Honour of *Wiarda, Metscher/Petzold* (Eds.), 1988, 65.

² ევროპის კონვენციის სახელმწიფოებრივი სისტემის რეფორმამდე (1998 წელი) ინდივიდუალური განაცხადის დასა-
შვებობას იხილავდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისია. კომისიამ შენიჭა არსებობა რეფორმის შედეგად.

³ *ხრისტოვსკომოსი თურქეთის წინააღმდეგ*, 1991 წლის 4 მარტის გადაწყვეტილება, განაცხადი 15299-15311/89,
22-ე პუნქტი; *ლოიზიდუ თურქეთის წინააღმდეგ*, 1995 წლის 23 მარტი, Series A No.310, 75-ე პუნქტი.

2. საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ნორმების განმარტების ზოგადი პრინციპები

საერთაშორისო ხელშეკრულებათა, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის, განმარტებისათვის ამოსავალი წერტილია „საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ“ 1969 წლის ვენის კონვენციის 31-ე-33-ე მუხლები, რომლებიც განსაზღვრავს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა განმარტების ზოგად წესებს.⁴

ფორმალურ-იურიდიული თვალსაზრისით, ვენის კონვენციის მოქმედება არ ვრცელდება ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციაზე, რადგან ეს უკანასკნელი უფრო ადრე მიღებული (1950 წ.), ვიდრე ვენის კონვენცია (1969 წ.).⁵ მიუხედავად ამისა, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღიარა, რომ ვენის კონვენციის 31-ე-33-ე მუხლები ასახავს საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმებს საერთაშორისო ხელშეკრულების ნორმათა განმარტებასთან დაკავშირებით, რის გამოც ევროპული სასამართლო ევროპის კონვენციის განმარტებისას იხელმძღვანელებს ვენის კონვენციის დებულებებით.⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის განმარტებასთან დაკავშირებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტი, რომლის თანახმად: „ხელშეკრულება უნდა განიმარტოს კეთილსინდისიერად, ჩვეულებრივი მნიშვნელობის შესაბამისად, რომელიც უნდა მიეცეს ხელშეკრულების ტერმინებს მათ კონტექსტში, აგრეთვე ხელშეკრულების ობიექტისა და მიზნის გათვალისწინებით“.

ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტი პირდაპირ ადგენს, რომ ხელშეკრულების განმარტებისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს ხელშეკრულების ობიექტსა და მიზანზე.⁷ აქედან გამომდინარეობს, რომ ევროპის კონვენციის დებულებები უნდა განიმარტოს მისი ობიექტისა და მიზნის გათვალისწინებით.⁸ ევროპის კონვენციის ობიექტი და მიზანია „ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა და მათი შემდგომი რეალიზაცია“ „ეფექტიანი პოლიტიკური დემოკრატიისა“ და „სამართლის უზენაესობის“ საფუძველზე.⁹ ევროპის კონვენციის დებულებათა განმარტება მისი ობიექტისა და მიზნის გათვალისწინებით მოითხოვს კონვენციის ტექსტის მიმართ უფრო შემოქმედებით მიდგომას, ვიდრე მხოლოდ ამა თუ იმ ტერმინის მნიშვნელობის დადგენას ლექსიკონის მეშვეობით.¹⁰

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია უნდა განიმარტოს იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ადამიანის უფლებათა ეფექტიანი დაცვა. თავის ერთ-ერთ საქმესთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ჯერ კიდევ 70-იან წლებში განაცხადა, რომ აუცილებელია კონვენციის ისეთი განმარტება, რაც ყველაზე ადეკვატურად უზრუნველყოფს კონვენციის მიზნის მიღწევასა და ხელშეკრულების ობიექტის რეალიზებას, და არა ისეთი, რომელიც მაქსიმალურად შეზღუდავს სახელმწიფოთა მიერ აღებულ ვალდებულებებს.¹¹

⁴ ვენის კონვენციის ქართულენოვანი არაოფიციალური ტექსტი იხ.: *კორკელია*, საერთაშორისო ხელშეკრულება საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში, თბილისი, 1998 წელი, 268.

⁵ ვენის კონვენციის მე-4 მუხლის თანახმად, კონვენციას არა აქვს უკუქცევითი ძალა.

⁶ *გოლდერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*, 1975 წლის 21 თებერვალი, Series A, No.35, 29-ე, 30-ე, 34-ე-36-ე პუნქტები; *ლუდვიკი, ბელკასემი და კოსი*, 1978 წლის 28 ნოემბერი, Series A No.29, 39-ე პუნქტი; *ჯონსტონი და სხვები ირლანდიის წინააღმდეგ*, 1986 წლის 18 დეკემბერი, Series A No.112, 51-ე-52-ე პუნქტები; *ბანკოვიჩი და სხვები ბელგიისა და სხვა 16 მონაწილე სახელმწიფოს წინააღმდეგ*, 2001 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება, 55-ე პუნქტი. იხ.: *Merrils, The Development of International Law by the European Court of Human Rights*, 1993, 69-70.

⁷ *Van Dijk/van Hoof, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 1998, 72.

⁸ *პრეტო და სხვ. იტალიის წინააღმდეგ*, 1983 წლის 8 დეკემბერი, Series A No. 71, 26-ე პუნქტი; *აუსენი გერმანიის წინააღმდეგ*, 1983 წლის 8 დეკემბერი, Series A No. 72, 31-ე პუნქტი. ასევე იხ.: *Bernhardt, Thoughts on the Interpretation of Human-Rights Treaties*, in: *Protecting Human Rights: The European Dimension, Studies in Honour of Warda, Matscher/Petzold* (Eds.), 1988, 65-66.

⁹ იხ. ევროპის კონვენციის პრეამბულის მე-4-მე-6 პუნქტები.

¹⁰ *Merrils, The Development of International Law by the European Court of Human Rights*, 1993, 76.

¹¹ *ემპოფი გერმანიის წინააღმდეგ*, 1968 წლის 27 ივნისი, Series A No.7, მე-8 პუნქტი; *იური ირლანდიის წინააღმდეგ*, 1979 წლის 9 ოქტომბერი, Series A no. 32, 24-ე პუნქტი; *არტიკო იტალიის წინააღმდეგ*, 1980 წლის 13 მაისი, Series A no. 37, 33-ე პუნქტი.

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული განმარტების პრინციპები

1969 წლის ვენის კონვენციით გათვალისწინებული ზოგადი წესების გარდა, რა პრინციპებით ხელმძღვანელობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ევროპის კონვენციის განმარტებისას?

შეიძლება გამოიყოს რამდენიმე პრინციპი, რომელთა საფუძველზე ევროპული სასამართლო განმარტავს ევროპის კონვენციის დებულებებს:

- ა) ევოლუციური (დინამიკური) განმარტების პრინციპი;
- ბ) ავტონომიური განმარტების პრინციპი;
- გ) ეფექტიანი განმარტების პრინციპი;
- დ) პროპორციულობის (თანაზომიერების) პრინციპი;
- ე) თავისუფალი შეფასების ფარგლების დოქტრინა;

3.1 ევოლუციური (დინამიკური) განმარტების პრინციპი

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრინციპი, რომელსაც იყენებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ევროპის კონვენციის დებულებათა განმარტებისას, ევოლუციური (დინამიკური) განმარტებაა. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ და ევროპულმა კომისიამ კონვენცია აღიარა „ცოცხალ“ დოკუმენტად, რაც იმას ნიშნავს, რომ მისი დებულებები უნდა განიმარტოს საზოგადოებრივი ცნობიერების შეცვლისა და განვითარების კვალდაკვალ.

განმარტების ამ პრინციპის თანახმად, კონვენციაში გამოყენებული კონცეფციები უნდა იქნეს გაგებული ევროპული საზოგადოების დღევანდელი ცნობიერებისა და განვითარების გათვალისწინებით და არა კონვენციის შემუშავების დროს, ხუთი ათეული წლის წინ, არსებულის მიხედვით.¹² დროთა განმავლობაში ევროპული საზოგადოების ცნობიერების შეცვლამ გავლენა მოახდინა საზოგადოებრივ ღირებულებებზე, მათ შორის ზნეობის საკითხებზე და ამ ცვლილებათა გათვალისწინებით უნდა განიმარტოს ევროპის კონვენციის დებულებები.¹³

ევროპული საზოგადოების დღევანდელი ცნობიერებისა და განვითარების გათვალისწინებით, ევროპის კონვენციის განმარტება პირდაპირ გავლენას ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა დებულებების განმარტების ზოგად წესებზე, რომლებიც ჩამოყალიბებულია ვენის კონვენციაში. კონვენციის 32-ე მუხლით საერთაშორისო ხელშეკრულების მოსამზადებელი მასალები (*travaux préparatoires*) შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც ხელშეკრულების განმარტების დამხმარე საშუალება.¹⁴ თუ მოსამზადებელი მასალების როლი, როგორც მხარეთა განზრახვის დადგენის საშუალება, მნიშვნელოვანია ნორმების განმარტებისათვის ზოგადად საერთაშორისო ხელშეკრულებათა მიმართ, ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებების ევოლუციური (დინამიკური) განმარტების გათვალისწინებით, ხსენებული დამხმარე საშუალების როლი ძალიან მცირეა.¹⁵ ვინაიდან ევროპულმა

¹² *Merrils*, *The Development of International Law by the European Court of Human Rights*, 1993, 90-91.

¹³ *Polakiewicz*, *The Implementation of the ECHR and of the Decisions of the Strasbourg Court in Western Europe: An Evaluation, The Domestic Implementation of the European Convention on Human Rights in Eastern and Western Europe* (eds. *Alkema/Bellekom/Drzemczewski et al.*), 1992, 154.

¹⁴ საქმე *ბანკოვიჩი და სხვები ბელგიისა და სხვა 16 მონაწილე სახელმწიფოს წინააღმდეგ*, 2001 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება, მე-19-21-ე პუნქტები.

¹⁵ *Mann*, *Foreign Affairs in English Courts*, 1986, 109; *Bernhardt*, *Human Rights and Judicial Review: The European Court of Human Rights*, in: *Human Rights and Judicial Review: A Comparative Perspective*, *Beatty* (Ed.), 1994, 307; *Van Dijk /van Hoof*, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 1998, 78.

სტატიკა

სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენცია უნდა განიმარტოს დინამიკურად, ისტორიული (მათ შორის მოსამზადებელი მასალების გამოყენებით) განმარტების მნიშვნელობა ევროპის კონვენციასთან დაკავშირებით კარგავს აქტუალობას. ამიტომ, კონვენციის დინამიკური განმარტების გამო, განსაკუთრებული სიფრთხილეა საჭირო კონვენციის მოსამზადებელი მასალების გამოყენებასთან დაკავშირებით.¹⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ევროპის კონვენციის დინამიკური განმარტების საილუსტრაციოდ შეიძლება ევროპული სასამართლოს რამდენიმე პრეცედენტის მოშველიება.

თავის ერთ-ერთ საქმეში - *თაირერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* (1978 წ.), რომელიც ეხებოდა გაერთიანებული სამეფოს ზოგიერთ ნაწილში, კერძოდ, მენის კუნძულზე არასრულწლოვანთა მიმართ იმ დროისათვის შემორჩენილი სასჯელის ისეთ ფორმას, როგორცაა განკეპვლა, ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ „კონვენცია ცოცხალი დოკუმენტია, რომელიც [...] უნდა განიმარტოს დღევანდელი პირობების გათვალისწინებით.“¹⁷ იქვე ევროპულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ: „არ შეიძლება, სასამართლოზე გავლენა არ მოეხდინა ამ დარგში ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის განვითარებასა და საყოველთაოდ აღიარებულ სტანდარტებს.“¹⁸ ამ საქმესთან დაკავშირებით, ევროპულმა სასამართლომ ჩათვალა, რომ სხეულბრივი სასჯელი (განკეპვლა) არის დამამცირებელი მოპყრობა, რაც იკრძალება ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლით.¹⁹

საქმე *მარქსი ბელგიის წინააღმდეგ* (1979 წ.) ეხებოდა ბელგიის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შეზღუდვებს უკანონო ქორწინების შედეგად დაბადებული ბავშვის უფლებრივ მდგომარეობასთან დაკავშირებით (კანონიერი ქორწინების შედეგად დაბადებულ ბავშვთან შედარებით). ამ საქმეზე ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ 50-იან წლებში განსხვავება კანონიერი და უკანონო ქორწინების შედეგად დაბადებული ბავშვების სტატუსთან დაკავშირებით დასაშვებ იყო მრავალ ევროპულ სახელმწიფოში, მაგრამ მიუთითა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-8 მუხლი (პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება) უნდა განიმარტოს დღევანდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით, რაც გამოიხატა ამ საკითხზე სახელმწიფოთა კანონმდებლობაში ასახული შეცვლილი მიდგომებით. ევროპულმა სასამართლომ ჩათვალა, რომ 50-იან წლების შემდეგ ევროპულ სახელმწიფოთა მიდგომა კანონიერი და უკანონო ქორწინების შედეგად დაბადებული ბავშვების სტატუსთან დაკავშირებით შეიცვალა და დაადგინა, რომ ამჟამად ასეთი განსხვავება ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-8 მუხლს.²⁰

საქმეში - *დადჯენი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* (1981 წ.), რომელიც ეხებოდა ჰომოსექსუალურ ურთიერთობას სრულწლოვან მამაკაცებს შორის, რაც გაერთიანებული სამეფოს კანონმდებლობით სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებდა, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ ამ კანონმდებლობის მიღების პერიოდთან შედარებით, ახლა ჰომოსექსუალიზმის საკითხის გაგება შეიცვალა მის მიმართ მზარდი შემწყნარებლობით. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების დიდ უმრავლესობაში აღარ არის აუცილებელი და ადეკვატური, რომ ასეთი აქტებისათვის გათვალისწინებულ იქნეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. მან ასევე მიუთითა, რომ იგი ვერ უგულვებლყოფს იმ უმნიშვნელოვანეს ცვლილებებს, რომლებიც განიცადა ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა ეროვნულმა კანონმდებლობამ ამ საკითხის მიმართ.²¹

¹⁶ *Jacobs/White*, The European Convention on Human Rights, 1996, 33.

¹⁷ 1978 წლის 25 თებერვალი, Series A No.26, 31-ე პუნქტი.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ *Merrills*, The Development of International Law by the European Court of Human Rights, 1993, 79-80.

²⁰ 1979 წლის 13 ივლისი, Series A No.31, 41-ე პუნქტი.

²¹ 1981 წლის 22 ოქტომბერი, Series A No.45, მე-60 პუნქტი. ასევე იხ. საქმე *ნორისი ირლანდიის წინააღმდეგ*, 1988 წლის 26 ოქტომბერი, Series A No.142, 46-ე პუნქტი.

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებათა განმარტება დროის სხვადასხვა მონაკვეთში ნათელს ჰფენს საზოგადოებრივი ცნობიერების შეცვლის დინამიკასა და იმ შინაარსს, რომლის საფუძველზეც დაცულია პირთა უფლებები.

3.2 ავტონომიური განმარტების პრინციპი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ევროპის კონვენციით გათვალისწინებულ პრინციპებსა და სამართლებრივ ტერმინებს ავტონომიური მნიშვნელობით განმარტავს. მათი განმარტება შეიძლება არ ემთხვეოდეს იმ მნიშვნელობას, რომელიც ამ პრინციპებსა და ტერმინებს ენიჭებათ სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობით.²²

ვინაიდან ევროპის კონვენციასა და მის ოქმებში გამოყენებული მრავალი პრინციპი და სამართლებრივი ტერმინი კარგად ნაცნობია ეროვნული სასამართლოებისათვის, სავსებით გასაგებია სასამართლო საქმეების განხილვისას ეროვნული სასამართლოების მიერ ამ პრინციპებისა და სამართლებრივი ტერმინებისათვის იმ მნიშვნელობის მინიჭების ცდუნება, რა მნიშვნელობითაც ისინი გაიგება ეროვნული კანონმდებლობით.²³ ასეთი ცდუნების მიუხედავად, კონვენციით გათვალისწინებული პრინციპებისა და სამართლებრივი ტერმინების განმარტება ეროვნული „მნიშვნელობით“ არასწორია, რადგან ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია მიღებულია ევროპის არა ერთი რომელიმე სახელმწიფოსათვის, არამედ განსხვავებული სამართლებრივი სისტემებისა და ტრადიციების მქონე ევროპის ყველა სახელმწიფოსათვის.²⁴

თუ ეს პრინციპები და ტერმინები არ განიმარტა ავტონომიური მნიშვნელობით, მაშინ ისინი უნდა განიმარტოს იმ მნიშვნელობით, რომლებიც მათ ენიჭებათ სახელმწიფოთა ეროვნული კანონმდებლობით. ეროვნული კანონმდებლობით ამ პრინციპებისა და სამართლებრივი ტერმინებისათვის მინიჭებული მნიშვნელობით განმარტება, სავარაუდოდ, გამოიწვევს მათ განსხვავებულ განმარტებას. მაგალითად, ავტონომიური მნიშვნელობით კონვენციის პრინციპებისა და ტერმინების განმარტების გარეშე „სისხლისსამართლებრივ ბრალდება“, „სამოქალაქო უფლებებსა და ვალდებულებებს“, „კერძო და ოჯახურ ცხოვრებას“, „საცხოვრებელს“, „მიმონერას“, „დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოს“ სხვადასხვა მონაწილე სახელმწიფოში განსხვავებული მნიშვნელობა მიენიჭება, რაც შეუძლებელს გახდის ყველა სახელმწიფოსათვის კონვენციით გათვალისწინებულ ადამიანის უფლებათა საერთო სტანდარტის დადგენასა და დაცვას.²⁵ ამან განაპირობა კონვენციით გათვალისწინებული პრინციპებისა და ტერმინების ავტონომიური მნიშვნელობით განმარტების აუცილებლობა.²⁷

სხვებულის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმე *ენხელი და სხვები ნიდერლანდების წინააღმდეგ* (1976 წ.),²⁸ რომელიც ეხებოდა ნიდერლანდების შეიარაღებული ჯარების სამხედრო მოსამსახურეთათვის სამხედრო დისციპლინის დარღვევის გამო სხვადასხვა სასჯელის შეფარდებას. თავიანთ განაცხადში განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ სამართალწარმოება მათ წინააღმდეგ განხორციელდა ევროპის კონვენციის მე-6 მუხლის (სამართლიანი განხილვის უფლება) დარღვევით, რომელიც ადგენს პროცესუალურ მოთხოვნებს

²² *Strasser*, The European Convention on Human Rights: Some Reflections on its Role in the light of the Practice of the Convention Organs, in: Austrian-Soviet Round-Table on the Protection of Human Rights, *Matscher/Karl* (Eds.), 1992, 105.

²³ *Bernhardt*, Thoughts on the Interpretation of Human-Rights Treaties, in: Protecting Human Rights: The European Dimension, Studies in Honour of *Wiarda*, *Matscher/Petzold* (Eds.), 1988, 66.

²⁴ *Matscher*, Methods of Interpretation of the Convention, in: The European System for the Protection of Human Rights, *Macdonald/Matscher/Petzold* (Eds.), 1993, 70-71.

²⁵ იხ. *კივანი ირლანდიის წინააღმდეგ*, 1994 წლის 26 მაისი, 44-ე-45-ე პუნქტები.

²⁶ *Frowein*, The European Convention on Human Rights as the Public Order of Europe, in: *Collected Courses of the Academy of European Law*, 1990, vol. I(2) 1992, 305.

²⁷ *Van Dijk/van Hoof*, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, 1998, 77.

²⁸ Series A no. 22.

„სისხლისსამართლებრივ ბრალდებასთან“ დაკავშირებულ საქმეებზე. ევროპული სასამართლოს წინაშე წამოიჭრა საკითხი: ვრცელდება თუ არა ევროპის კონვენციის მე-6 მუხლი დისციპლინურ სამართალდარღვევებზე? ნიდერლანდების კანონმდებლობით, ასეთი სამართალდარღვევა განეკუთვნება დისციპლინურს და არა სისხლისსამართლებრივს. ევროპული სასამართლოსათვის აუცილებელი იყო იმის დადგენა, აქვს თუ არა გადამწყვეტი მნიშვნელობა, ევროპის კონვენციის თვალსაზრისით, სახელმწიფოს მიერ სამართალდარღვევის კლასიფიცირებას დისციპლინურად ან სისხლისსამართლებრივად.²⁹

ევროპულმა სასამართლომ, ვინაიდან მიიჩნია, „სისხლისსამართლებრივი ბრალდება“ ავტონომიურად განემარტა, განაცხადა: „ხელშემკვრელ მხარეებს რომ შეეძლოთ თავიანთი შეხედულებით სამართალდარღვევის კლასიფიცირება დისციპლინურად, ნაცვლად სისხლისსამართლებრივისა [...], მე-6 და მე-7 მუხლების ძირითად დებულებათა მოქმედება დაექვემდებარებოდა სახელმწიფოს სუვერენულ ნებას. ასეთ ფართო უფლებამოსილებას შეიძლება მოჰყვეს შედეგი, რომელიც შეუთავსებელია კონვენციის ობიექტსა და მიზანთან“.³⁰

შეიძლება მოვიყვანოთ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის ავტონომიური განმარტების სხვა მაგალითიც. ევროპული სასამართლოს ავტონომიური განმარტებით, ტერმინი „სასამართლო“, რომელიც მოხსენიებულია ევროპის კონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლებში, შეიძლება არ ემთხვეოდეს ამ ტერმინის მნიშვნელობას ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით. თავის ერთ-ერთ საქმეში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ ტერმინი „სასამართლო“, რომელიც მოხსენიებულია კონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლებში, არ არის მაინცდამაინც „კლასიკური სახის სასამართლო, რომელიც ინტეგრირებულია ქვეყნის სასამართლო სისტემაში“.³¹ ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ იმისათვის, რათა ორგანო ჩაითვალოს „სასამართლო“ ევროპის კონვენციის მნიშვნელობით, იგი არა მხოლოდ უნდა ხასიათდებოდეს საერთო ძირითადი ნიშნებით, რომელთაგან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დამოუკიდებლობა აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და საქმის მხარეებისაგან, არამედ ასევე უნდა ითვალისწინებდეს პროცესუალურ გარანტიებს.³²

რადგან ევროპული სასამართლო ევროპის კონვენციის ამა თუ იმ პრინციპსა და ტერმინს ავტონომიური მნიშვნელობით განმარტავს, აუცილებელია, ეროვნულმა სასამართლომ ამ პრინციპისა თუ ტერმინის მნიშვნელობის დასადგენად გამოიყენოს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი. თუ ეროვნულმა სასამართლომ არ გაითვალისწინა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი, მან ესა თუ ის უფლება შეიძლება ვერ დაიცვას იმ სტანდარტით, რაც დადგენილია ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალით, ვინაიდან ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პრინციპს ან ტერმინს ეროვნულმა კანონმდებელმა შეიძლება განსხვავებული, უფრო შეზღუდული მნიშვნელობა მიანიჭოს, ვიდრე ის, რომელიც მიანიჭა მას ევროპულმა სასამართლომ. ხსენებული კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ კონვენციის დებულებათა სწორი განმარტებისათვის ეროვნულმა სასამართლოებმა უნდა გამოიყენონ არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის ტექსტი, არამედ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი.³³

ასევე აღსანიშნავია, რომ ცალკეულ შემთხვევაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო სამართლებრივი ტერმინების გამოყენებისას პირდაპირ ეყრდნობა შესაბამისი სახელმწიფოს კანონს. მაგალითად, თავისუფლების აღკვეთა პირისათვის დასაშვებად რომ ჩაითვალოს ევროპის კონვენციის მე-5 მუხლის (თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება) თანახმად, თავისუფლების ასეთი აღკვეთა

²⁹ *Merrills, The Development of International Law by the European Court of Human Rights, 1993, 71-72.*

³⁰ *Series A No.22, 81-ე პუნქტი.*

³¹ *ვიქსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, A-114 (1987) 10 EHRR 293, 61-ე პუნქტი.*

³² *დე ვილდი, ომსი და ვერსიბი ბელგიის წინააღმდეგ, Series A No.12, 78-ე პუნქტი.*

³³ *კორკელია, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლი საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში, „ადამიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, კორკელია (რედ.), თბილისი, 2002, 53-109.*

სტატიკა

უნდა განხორციელდეს კანონით განსაზღვრული პროცედურით და დაკავება ან დაპატიმრება კანონიერი უნდა იყოს. ასევე იმის შეფასებისას, კანონიერია თუ არა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა ევროპის კონვენციის მე-8-მე-11 მუხლების მეორე პუნქტების საფუძველზე, ევროპული სასამართლო უშუალოდ ეყრდნობა სახელმწიფოს კანონს. მიუხედავად ევროპის კონვენციით გათვალისწინებული ზოგადი მითითებისა სახელმწიფოს კანონზე, ევროპის კონვენცია განსაზღვრავს „კანონისათვის“ დადგენილ მოთხოვნებს. ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით, სახელმწიფოს კანონი, იმისათვის, რათა მან დააკმაყოფილოს ევროპის კონვენციის მოთხოვნა, უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და განჭვრეტადი. ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით კანონის ხელმისაწვდომობა ნიშნავს მის გამოქვეყნებას (მაგ., შიდა (სამსახურებრივი) სარგებლობის ნორმატიული აქტი ვერ ჩაითვლება ხელმისაწვდომად). რაც შეეხება კანონის განჭვრეტადობას, ევროპული სასამართლო პრეცედენტული სამართლით, კანონი რომ ასეთად ჩაითვალოს, იგი უნდა იყოს „ფორმულირებული საკმარისი სიზუსტით, რაც მოქალაქეს მისცემს შესაძლებლობას, შეუსაბამებლად მას თავისი მოქმედება: მოქალაქეს უნდა შეეძლოს [...] განჭვრეტა, შექმნილი გარემოებებისათვის გონივრულ ფარგლებში, იმ შედეგებისა, რომლებიც ასეთ მოქმედებას შეიძლება მოჰყვეს“.³⁴

3.3 ეფექტიანი განმარტების პრინციპი

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებებში არაერთხელ აღნიშნა, რომ კონვენცია უზრუნველყოფს არა თეორიულ და ილუზიურ, არამედ პრაქტიკულ და ეფექტიან დაცვას.³⁵

ერთი ირლანდიის წინააღმდეგ ევროპის კონვენციის დებულებათა ეფექტიან განმარტებასთან დაკავშირებით ხშირად ციტირებადი საქმეა.³⁶ ამ საქმეში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განიხილა საკითხი იმის შესახებ, ჰქონდა თუ არა განმცხადებელს (ეირის) სასამართლოში თავისი ინტერესების ეფექტიანი დაცვის უფლება განქორწინებასთან დაკავშირებით. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სასამართლოში მას არ წარმოადგენდა ადვოკატი, რადგან არ ჰქონდა საკმარისი სახსრები და არც ირლანდიის იურიდიული დახმარების სისტემა ითვალისწინებდა დახმარებას სამოქალაქო საქმეებზე. მოპასუხე (ირლანდიის მთავრობა) ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს არაფერი უშლიდა ხელს, მიემართა სასამართლოსათვის ადვოკატის დახმარების გარეშე. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არ გაიზიარა მოპასუხის ეს არგუმენტი და განაცხადა, რომ არარეალისტურია ვარაუდი, თითქოს ასეთ სასამართლო საქმეში განმცხადებელს შეეძლოს, ეფექტიანად დაიცვას თავისი ინტერესები. სასამართლომ განაცხადა, რომ „კონვენცია მიზნად ისახავს არა ისეთი უფლებების გარანტირებას, რომლებიც თეორიული ან ილუზიურია, არამედ უფლებებისას, რომლებიც პრაქტიკული და ეფექტიანია“.³⁷

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-6 მუხლი (სამართლიანი განხილვის უფლება) არ ითვალისწინებს უფასო იურიდიულ დახმარებას სამოქალაქო საქმეებზე (ასეთი დახმარება გათვალისწინებულია კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „c“ ქვეპუნქტით, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეებს ეხება), ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ

³⁴ სანდი თაიმისი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 1979 წლის 26 აპრილი, Series A, No.30, 49-ე პუნქტი.

³⁵ Strasser, The European Convention on Human Rights: Some Reflections on its Role in the light of the Practice of the Convention Organs, in: Austrian-Soviet Round-Table on the Protection of Human Rights, Matscher/Karl (Eds.), 1992, 105-106.

³⁶ ერთი ირლანდიის წინააღმდეგ, 1979 წლის 9 ოქტომბერი, Series A No.32; ასევე იხ. Frowein, The European Convention on Human Rights as the Public Order of Europe, in: Collected Courses of the Academy of European Law, 1990, vol. I(2) 1992, 287-288.

³⁷ ერთი ირლანდიის წინააღმდეგ, 1979 წლის 9 ოქტომბერი, Series A No.32, 24-ე პუნქტი.

სტატიკა

კონვენციის მე-6 მუხლი ზოგიერთ შემთხვევაში ავალდებულებს სახელმწიფოს, უზრუნველყოს პირი ადვოკატის უფასო იურიდიული დახმარებით, თუ იგი აუცილებელია სასამართლოს ეფექტიანი ხელმისაწვდომობისათვის (მაგ., პროცედურის ან საქმის სირთულის გამო).³⁸

ევროპული სასამართლოს მიერ კონვენციის ეფექტიანი განმარტების საილუსტრაციოდ შეიძლება ასევე სხვა მაგალითის მოშველიება. ევროპის კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „C“ ქვეპუნქტის თანახმად, ყველას, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს უფლება, *inter alia*, „დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით, ან, თუ მას არ აქვს საკმარისი სახსრები იურიდიული დახმარების ასანაზღაურებლად, მიეცეს ამის შესაძლებლობა უფასოდ, მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე“. ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული საქმე *არტიკო იტალიის წინააღმდეგ* (1980 წ.) ეხება იტალიის საკასაციო სასამართლოს მიერ, განმცხადებლის თხოვნით, მისთვის ადვოკატის დანიშვნას, რათა ამ უკანასკნელს წარმოედგინა განმცხადებლის ინტერესები საკასაციო სასამართლოში. ამ საქმეში სახელმწიფოს მიერ დანიშნულ ადვოკატს ჯანმრთელობის მდგომარეობამ შეუშალა ხელი, რათა შეესრულებინა დაკისრებული მოვალეობა - დაეცვა განმცხადებლის ინტერესები საკასაციო სასამართლოში. ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო ადვოკატმა უარი განაცხადა თავისი კლიენტის ინტერესების დაცვაზე. სხვა ადვოკატის დანიშვნაზე განმცხადებლის არაერთი თხოვნის მიუხედავად, იტალიის სასამართლომ უარი განუცხადა მას ადრე დანიშნული ადვოკატის შემცვლელზე, რის შედეგადაც განმცხადებელს თავად მოუხდა თავისი ინტერესების დაცვა სასამართლოში.

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ამ საქმის განხილვისას განმცხადებელმა თავისი უფლებების დასაცავად მოიშველია ევროპის კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „C“ ქვეპუნქტი, რაზეც იტალიის მთავრობამ განაცხადა, რომ იტალიამ შესარულა კონვენციიდან გამომდინარე ვალდებულება, როდესაც განმცხადებელს დაუნიშნა ადვოკატი და არანაირი დამატებითი ღონისძიებების გატარება იტალიას არ მოეთხოვება კონვენციის მიხედვით. კერძოდ, იტალიის მთავრობამ აღნიშნა, რომ კონვენციით სახელმწიფოს არ ეკისრება განმცხადებლისათვის სხვა ადვოკატის დანიშვნის ვალდებულება, რადგან ხელმეორედ ადვოკატის დანიშვნა არ არის გათვალისწინებული კონვენციით.³⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ დაეთანხმა იტალიის მთავრობის პოზიციას და განაცხადა:

„სასამართლო კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ კონვენცია მიზნად ისახავს არა ისეთი უფლებების გარანტირებას, რომლებიც თეორიული ან ილუზიურია, არამედ უფლებებისა, რომლებიც პრაქტიკული და ეფექტიანია; ეს განსაკუთრებით ეხება დაცვის უფლებას, რომელსაც მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ისევე როგორც სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებას, საიდანაც გამომდინარეობს იგი. [...] როგორც სწორად აღნიშნეს კომისიის წევრებმა, მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „C“ ქვეპუნქტში საუბარია „დახმარებაზე“ და არა „დამცველის დანიშვნაზე“. მხოლოდ დანიშვნა არ უზრუნველყოფს ეფექტიან დახმარებას, რადგან სამართლებრივი დახმარების აღმოსაჩენად დანიშნული ადვოკატი შეიძლება გარდაიცვალოს, სერიოზულად ავად გახდეს, ხანგრძლივი დროის განმავლობაში არ ჰქონდეს შესაძლებლობა, განახორციელოს დაკისრებული მოვალეობა, ან თავი აარიდოს ამ მოვალეობას. თუ ხელისუფლება ინფორმირებულია ასეთი მდგომარეობის შესახებ, მან უნდა შეცვალოს ადვოკატი, ან აიძულოს იგი, შესარულოს თავისი მოვალეობა. ამ ქვეპუნქტის შეზღუდულ განმარტებას სახელმწიფოს მიერ მიყვავართ შედეგებამდე,

³⁸ *ერი ირლანდიის წინააღმდეგ*, 1979 წლის 9 ოქტომბერი, Series A No.32, 26-ე პუნქტი. შედარებისათვის იხ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 47-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომლის თანახმად: „თუ მხარეს არ შეუძლია ადვოკატის ხარჯების ანაზღაურება, სასამართლოს უფლება აქვს ამ მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მოიწვიოს ადვოკატი სახელმწიფოს ხარჯზე, თუ განსახილველი საქმის მნიშვნელობისა და სირთულის გამო ადვოკატის მონაწილეობა ამ საქმის განხილვაში მიზანშეწონილია“.

³⁹ *Merrils, The Development of International Law by the European Court of Human Rights*, 1993, 99.

სტატიკა

რომლებიც არაგონივრული და შეუთავსებელია როგორც „C“ ქვეპუნქტის ფორმულირებასთან, ისე მე-6 მუხლთან მთლიანობაში, რადგან ბევრ შემთხვევაში უფასო იურიდიული დახმარება შეიძლება გამოუსადეგარი აღმოჩნდეს“.⁴⁰

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის ეფექტიან განმარტებას უკავშირდება სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება, უზრუნველყოს ევროპის კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები. იმისათვის, რათა სახელმწიფომ ეფექტიანად უზრუნველყოს ყველა უფლება და თავისუფლება, რომელნიც გათვალისწინებულია ევროპის კონვენციით, არა მხოლოდ ნეგატიური, არამედ ზოგიერთ შემთხვევაში პოზიტიური ღონისძიებებიც უნდა გაატაროს ამ გარანტიების უზრუნველსაყოფად.

ასეთი პოზიტიური ვალდებულების საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთი საქმე *პლატფორმა „ექიმები სიცოცხლისათვის“ ავსტრიის წინააღმდეგ*, რომელიც ეხება ევროპის კონვენციის მე-11 მუხლს (შეკრების თავისუფლება).⁴¹ ევროპულმა სასამართლომ ამ საქმეზე დაადგინა, რომ კონვენციის მე-11 მუხლით გათვალისწინებული უფლების ეფექტიანი განხორციელებისათვის არ არის საკმარისი, სახელმწიფომ თავი შეიკავოს დემონსტრაციაში ჩარევისაგან. ევროპულმა სასამართლომ მე-11 მუხლით გათვალისწინებული უფლება განმარტა ეფექტიანობის პრინციპის საფუძველზე და დაადგინა, რომ სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, გაატაროს გონივრული და ადეკვატური ღონისძიებები, რათა უზრუნველყოს კანონიერი დემონსტრაციის მშვიდობიანი ჩატარება, მათ შორის დემონსტრანტთა ფიზიკური დაცვა ოპონენტებისაგან.⁴²

ხსენებული მაგალითები ნათელს ჰფენს ევროპული სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებულ ეფექტიანი განმარტების პრინციპს, რომლის თანახმად კონვენციის ესა თუ ის დებულება იმგვარად განმარტდება, რომ უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა ეფექტიანი დაცვა.

3.4 პროპორციულობის (თანაზომიერების) პრინციპი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ასევე იყენებს პროპორციულობის (თანაზომიერების) პრინციპს, რომლის საფუძველზე იგი ადგენს ბალანსს საჯარო და კერძო ინტერესებს შორის.⁴³ ევროპის კონვენციით გათვალისწინებული მრავალი დებულება ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა შეზღუდვას, თუ, კონვენციით დადგენილი სხვა პირობების დაკმაყოფილებასთან ერთად, დაცულია პროპორციულობის პრინციპი. ამ პრინციპით, კონვენციის ცალკეული უფლების შეზღუდვა უნდა იყოს კონვენციით გათვალისწინებული ერთ-ერთი მიზნის მიღწევის პროპორციული.

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციისა და მისი ოქმების მრავალ დებულებაში გათვალისწინებულია პროპორციულობის პრინციპის დაცვის აუცილებლობა, მათ შორის კონვენციის მე-8-მე-11 მუხლების მეორე პუნქტებში ჩამოყალიბებული დებულებებით, რომელთა თანახმად, ადამიანის უფლების შეზღუდვა უნდა იყოს „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“.⁴⁴ პროპორციულობის პრინციპი ასევე გამოიყენება ევროპის კონვენციის მე-15 მუხლის

⁴⁰ საქმე *არტიკო იტალიის წინააღმდეგ*, 1980 წლის 13 მაისი, Series. A No.37, 33-ე პუნქტი.

⁴¹ 1988 წელი, Series A No.139.

⁴² 1988 წელი, Series A No.139, 32-ე პუნქტი. ამ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის შესახებ იხ. *კორკელია*, სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა დაცვა, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 5/2002, 404-408.

⁴³ *Starmer*, European Human Rights Law: The Human Rights Act 1998 and the European Convention on Human Rights, 1999, 169-176; *Plowden/Kerrigan*, Advocacy and Human Rights: Using the Convention in Court and Tribunals, 2002, 39-40.

⁴⁴ *Eissen*, The Principle of Proportionality in the Case-Law of the European Court of Human Rights, in: The European System for the Protection of Human Rights, *Macdonald/Matscher/Petzold* (Eds.), 1993, 126.

სტატიკა

მიმართ, რომელიც ეხება საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებათა დაცვას⁴⁵ და ევროპის კონვენციის მე-14 მუხლთან დაკავშირებით, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას.⁴⁶ თუმცა კონვენციის მე-14 მუხლით პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული, რომ ყველა განსხვავებული მოპყრობა არ ჩაითვლება კონვენციის მოთხოვნათა დარღვევად, მცდარია შეხედულება, თითქოს ყოველგვარი განსხვავებული მოპყრობა არღვევს ევროპის კონვენციის ხსენებულ მუხლს. სახელმწიფომ უნდა დაამტკიცოს, რომ ასეთი განსხვავებული მოპყრობა პროპორციულია ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის გარკვეული კატეგორიის პირების მიმართ.

გარდა მხოლოდ რამდენიმე უფლებისა, რომელიც აბსოლუტური ხასიათისაა, ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებები მოითხოვს კონკრეტულ გარემოებებში ბალანსის დადგენას ურთიერთსაინააღმდეგო უფლებებსა და ინტერესებს შორის. კონვენციით დადგენილია სხვადასხვა პირობა ასეთი ბალანსის დასადგენად: ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა უნდა იყოს კანონით გათვალისწინებული, უნდა ისახავდეს კანონიერ მიზანს და იყოს დასახული მიზნის პროპორციული. ამ სამ პირობას შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პროპორციულობის პრინციპს.

იმის შეფასება, აუცილებელია თუ არა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა კანონიერი მიზნის მისაღწევად,⁴⁷ ან საგანგებო/საომარი მდგომარეობის დროს პროპორციულია თუ არა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა „მდგომარეობის სიმწვავისა“, ცხადია, მოითხოვს ბალანსის დადგენას მხარეთა უფლებებსა და ინტერესებს შორის. ერთ-ერთი მხარის უფლებასა და მეორე მხარის ინტერესს შორის ბალანსის დადგენისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, გამომდინარეობს თუ არა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა „მწვავე საზოგადოებრივი საჭიროებიდან“.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თავის პრეცედენტულ სამართალში არაერთხელ განაცხადა, რომ ბალანსი პირის უფლებასა და საზოგადოების ინტერესებს შორის შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში დადგინდეს, თუ პირის უფლების შეზღუდვა მკაცრად პროპორციულია (თანაზომიერია) იმ კანონიერი მიზნისა, რომლის მიღწევაც სურს სახელმწიფოს ამ შეზღუდვის დაწესებით. როდესაც სახელმწიფო ზღუდავს ადამიანის უფლებებს, მან უნდა დაამტკიცოს, რომ გატარებული ღონისძიება ადეკვატური და აუცილებელია იმ კანონიერი მიზნის მისაღწევად, რომელიც პირდაპირ გათვალისწინებულია ევროპის კონვენციით.⁴⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა რამდენიმე კრიტერიუმი, რომლის საფუძველზე განისაზღვრება იმ ღონისძიებათა პროპორციულობა, რომელიც ზღუდავენ კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებებს. მაგალითად, თუ სახელმწიფოს შეუძლია მიაღწიოს კანონიერ მიზანს ნაკლებად მკაცრი, მაგრამ თანაბრად ეფექტიანი ღონისძიების გატარებით, მაშინ უფრო მკაცრი ღონისძიების გატარება გაუმართლებელი იქნება და არ ჩაითვლება პროპორციულად დასახული მიზნის მისაღწევად. საქმეში – *კემბელი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* – ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ყველა პატიმრის წერილის გახსნა იმის დასადგენად, შეიცავს თუ არა იგი აკრძალულ მასალას, არაპროპორციული იყო, რადგან ნაკლებად მკაცრი ღონისძიების გატარება – მხოლოდ იმ წერილების გახსნა, რომლებიც სავარაუდოდ შეიცავდნენ ასეთ მასალას – საკმარისი იქნებოდა კანონიერი მიზნის მისაღწევად.⁴⁹

⁴⁵ იხ.: *კორკელია*, ადამიანის უფლებათა დაცვა საგანგებო მდგომარეობის დროს: ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპის კონვენციისა და საქართველოს კანონმდებლობის შედარებითი ანალიზი, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 3/4, 2000, 61-79.

⁴⁶ *Cremona, The Proportionality Principle in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights, Recht zwischen Umbruch und Bewahrung: Festschrift für Rudolf Bernhardt, Beyerlin/Bothe/Hofmann/Petersmann, 1995, 323-324.*

⁴⁷ მაგალითად, ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.

⁴⁸ იხ. საქმე *ჯერსილდი დანისის წინააღმდეგ*, 1994 წლის 23 სექტემბერი, 31-ე პუნქტი.

⁴⁹ *Starmer, European Human Rights Law: The Human Rights Act 1998 and the European Convention on Human Rights, 1999, 173.*

3.5 თავისუფალი შეფასების ფარგლების დოქტრინა

პროპორციულობის პრინციპი მჭიდროდ არის დაკავშირებული თავისუფალი შეფასების ფარგლების დოქტრინასთან. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ და კომისიამ არაერთხელ განაცხადა, რომ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებათა დაცვასთან დაკავშირებით, სახელმწიფოებს აქვთ „თავისუფალი შეფასების ფარგლები“.⁵⁰ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს აქვთ გარკვეული თავისუფლება, დაადგინონ ადამიანის უფლებათა თავისუფლებათა ისეთი შეზღუდვები, რომლებიც აუცილებელია ქვეყნის ტრადიციებისა და კულტურული თავისებურებების გამო.⁵¹ სახელმწიფოების მიერ ასეთი თავისუფლებით სარგებლობის გათვალისწინებით, ევროპული სასამართლო იმის შეფასებისას, უზრუნველყო თუ არა შესაბამისმა სახელმწიფომ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები, მხედველობაში იღებს ამ თავისებურებებს.⁵² აქვე ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ სახელმწიფოს ასეთი თავისუფლება არ არის შეუზღუდავი და რომ იგი ექვემდებარება ზედამხედველობას ევროპული სასამართლოს მხრიდან.

ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იმის შეფასებისას, დასაშვებია თუ არა სახელმწიფოს მიერ ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა, ითვალისწინებს თავისუფალი შეფასების ფარგლების დოქტრინას. ევროპულმა სასამართლომ შეიძლება დაადგინოს, რომ სახელმწიფოს აქვს თავისუფალი შეფასების ფარგლები, რის გამოც მის მიერ ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა არ სცილდება დასაშვებ ფარგლებს, ანუ შეზღუდვა კონვენციით გათვალისწინებული კანონიერი მიზნის პროპორციულია.

უნდა გამოიყენონ თუ არა თავისუფალი შეფასების ფარგლების დოქტრინა საქართველოს სასამართლოებმა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის დასაშვებობის შეფასებისას?

მოკლემულ საკითხთან დაკავშირებით ეროვნულმა სასამართლოებმა (და ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა) მხედველობაში უნდა მიიღონ ამ დოქტრინის თავისებურება, კერძოდ კი ის, რომ დოქტრინა ჩამოყალიბდა ევროპული სასამართლოს მიერ, რათა მან გაითვალისწინოს განსხვავებანი ევროპულ სახელმწიფოებს შორის ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის დასაშვებობის შეფასებისას.⁵³ მაგალითად, ევროპულმა სასამართლომ კონვენციით გათვალისწინებული უფლების შეზღუდვა ერთ სახელმწიფოში შეიძლება დაუშვებლად ჩათვალოს, ხოლო იმავე უფლების შეზღუდვა მეორე სახელმწიფოში შეიძლება დასაშვებად მიიჩნიოს იმის გამო, რომ ამ უკანასკნელში ასეთი შეზღუდვის დაწესება მწვავე საზოგადოებრივი საჭიროებიდან გამომდინარეობდა და შესაბამისად, გამართლებული იყო.

მიუხედავად ამისა, საქართველოს სასამართლოებმა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენებისას ასევე მხედველობაში უნდა მიიღონ ამ დოქტრინის არსი. თუ თავის პრეცედენტულ სამართალში ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გარკვეული უფლების შეზღუდვა დასაშვებია სხვა სახელმწიფოში, რადგან იგი გამომდინარეობს ამ ქვეყანაში მწვავე საზოგადოებრივი საჭიროებიდან, საქართველოს სასამართლომ ავტომატურად არ უნდა ჩათვალოს, რომ მსგავს გარემოებაში კონვენციით გათვალისწინებული უფლების შეზღუდვა საქართველოშიც დასაშვებია. საქართველოში შეიძლება არ არსებობდეს ამ უფლების შეზღუდვის მწვავე საზოგადოებრივი საჭიროება და, შესაბამისად, ამ უფლების შეზღუდვა გაუმართლებლად და დაუშვებლად უნდა ჩათვალოს საქართველოს სასამართლოს მიერ.

⁵⁰ *Macdonald*, The Margin of Appreciation, in: The European System for the Protection of Human Rights, *Macdonald/Matscher/Petzold* (Eds.), 1993, 83 *et seq.*

⁵¹ *Bernhardt*, Thoughts on the Interpretation of Human-Rights Treaties, in: Protecting Human Rights: The European Dimension, Studies in Honour of *Wiarda*, *Matscher/Petzold* (Eds.), 1988, 68.

⁵² *Inter alia*, იხ.: საქმე *ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*, 1976 წლის 7 დეკემბერი, Series A No.24; დადგენი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, 1981 წლის 22 ოქტომბერი, Series A No.45.

⁵³ *Bernhardt*, Human Rights and Judicial Review: The European Court of Human Rights, in: Human Rights and Judicial Review: A Comparative Perspective, *Beatty* (Ed.), 1994, 309; *Plowden/Kerrigan*, Advocacy and Human Rights: Using the Convention in Court and Tribunals, 2002, 105-107; ასევე იხ. დიდი ბრიტანეთის ლორდთა პალატის მიერ განხილული საქმე *R v. DPP ex p Kebilene and Others*, 2000, 2 AC 380H.

4. სახელმწიფოების პრაქტიკა ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებათა განმარტებასთან დაკავშირებით

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის განმარტებასთან დაკავშირებით, საქართველოს სასამართლოებმა უნდა გაითვალისწინონ როგორც საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული განმარტების წესები, ისე სხვა ევროპულ სახელმწიფოთა პრაქტიკა საერთაშორისო ხელშეკრულებების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის, განმარტებასთან დაკავშირებით.

4.1 განმარტების პრინციპი

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრინციპი, რომლითაც ხელმძღვანელობენ ევროპულ სახელმწიფოთა სასამართლოები საერთაშორისო ხელშეკრულებათა, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის, განმარტებისას, - ესაა „განმარტების პრინციპი“.⁵⁴ ამ პრინციპით, თუ სასამართლომ აღმოაჩინა წინააღმდეგობა შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტსა (მაგ., კანონს) და ევროპის კონვენციას შორის, იგი შეეცდება, ისე განმარტოს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტი, რომ შეესაბამებოდეს სახელმწიფოს საერთაშორისო ვალდებულებას.⁵⁵ ამ გზით სასამართლო უზრუნველყოფს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების ისეთ განმარტებას, რომელიც თავიდან ააცილებს სახელმწიფოს საერთაშორისო ვალდებულებათა დარღვევას.⁵⁶

ამ პრინციპიდან ასევე გამომდინარეობს, რომ თუ ეროვნულ სასამართლოს შეუძლია შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის ორგვარი განმარტება, მან უნდა აირჩიოს ის, რომელიც უფრო კარგად მიესადაგება ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.⁵⁷

განმარტების პრინციპი ევროპის სხვადასხვა სახელმწიფოში განსხვავებული გზით დამკვიდრდა: ზოგიერთ სახელმწიფოში ეს პრინციპი ჩამოყალიბდა ნორმატიული აქტის, ზოგიერთში კი სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე. პოლონეთის კონსტიტუციის 91-ე მუხლის მე-2 პუნქტით დადგინდა, რომ ხელშეკრულებას მიენიჭება უპირატესობა კანონის მიმართ, თუ შეუძლებელია კანონის მისადაგება ხელშეკრულების დებულებებთან. ამ წესის მიხედვით, თუ საეჭვო გახდა კანონის შესაბამისობა ხელშეკრულებასთან, პოლონეთის სასამართლო შეეცდება, იმგვარად განმარტოს კანონის სადავო დებულება, რომ იგი შეესატყვისებოდეს პოლონეთის შესაბამის საერთაშორისო ხელშეკრულებას. თუ სასამართლო შეუძლებლად ჩათვლის კანონის ასეთ განმარტებას, ის უპირატესობას მიანიჭებს რატიფიცირებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებას.⁵⁸ გაერთიანებული სამეფოს ადამიანის უფლებათა აქტის (1998 წელი) მე-3 მუხლის პირველი პუნქტი ადგენს, რომ კანონმდებლობა უნდა იქნეს განმარტებული და გამოყენებული შეძლებისდაგვარად ისე, რომ იგი შეესაბამებოდეს ევროპის კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებებს.⁵⁹

⁵⁴ *Polakiewicz*, The Implementation of the ECHR and of the Decisions of the Strasbourg Court in Western Europe: An Evaluation, The Domestic Implementation of the European Convention on Human Rights in Eastern and Western Europe (eds. *Alkema/Bellekom/Drzemczewski et al.*), 1992, 153.

⁵⁵ *Mikkelsen*, The Implementation in National Law of the Rights and Freedoms Embodied in the European Convention on Human Rights, in: The Implementation in National Law of the European Convention on Human Rights, Proceedings of the Fourth Copenhagen Conference on Human Rights, 28-29 October, 1988, 1989, 98.

⁵⁶ *Nørgaard*, Danish Perspectives on Incorporation of the Convention, in: Aspects of Incorporation of the European Convention of Human Rights into Domestic Law, *Gardner* (Ed.), 1993, 42.

⁵⁷ *Jensen*, The European Convention on Human Rights in Scandinavian Law: A Case Law Study, 1992, 110.

⁵⁸ *Garlicki*, The European Convention on Human Rights and its Application before National Court, written contribution made at the Annual Judicial Training Centers Meeting, 28-29 April 2002, Tbilisi, Georgia, 3.

⁵⁹ ადამიანის უფლებათა აქტის ტექსტი იხ. *Starmer*, European Human Rights Law: The Human Rights Act 1998 and the European Convention on Human Rights, 1999, 718.

სტატივა

სახელმწიფოთა მეორე ჯგუფში განმარტების პრინციპი ჩამოყალიბდა სასამართლო პრაქტიკით. გერმანიის სასამართლოების პრაქტიკაში დამკვიდრდა წესი, რომლის თანახმად, გერმანიის კანონმდებლობა ისე უნდა განიმარტოს, რომ სასამართლოებმა უზრუნველყონ გერმანიის საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულება.⁶⁰ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში განაცხადა, რომ სასამართლოს ერთ-ერთი ფუნქციაა, უზრუნველყოს კანონმდებლობის ისეთი განმარტება, რომელიც გერმანიას თავიდან ააცილებს საერთაშორისო ვალდებულებების დარღვევას, რაც გამოიწვევდა მის საერთაშორისო სამართლებრივ პასუხისმგებლობას.⁶¹ იტალიის სასამართლოებიც ხშირად იყენებენ განმარტების პრინციპს.⁶²

განმარტების პრინციპის გამოყენების ფარგლები შეზღუდულია. იგი გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, როდესაც შესაძლებელია ნორმატიული აქტის ისეთი განმარტება, რომელიც თავიდან ააცილებს სახელმწიფოს ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების დარღვევას. მიუხედავად ამ პრინციპისა, ნინაალმდეგობა შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტსა და ევროპის კონვენციას შორის შეიძლება იმდენად აშკარა იყოს, რომ შეუძლებელი გახდეს განმარტების პრინციპის გამოყენება. ცხადია, ასეთ შემთხვევაში ეროვნულმა სასამართლომ უნდა გამოიყენოს ის აქტი (ევროპული კონვენცია ან საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივი აქტი), რომელსაც უფრო მაღალი იერარქიული ადგილი ენიჭება.

4.2 შესაბამისობის პრეზუმფციის პრინციპი

კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოთა პრაქტიკაში ასევე გამოიყენება შესაბამისობის პრეზუმფციის პრინციპი, რომელიც მჭიდროდ უკავშირდება განმარტების პრინციპს. ამ პრინციპით, ეროვნული სასამართლოები მოქმედებენ იმ პრეზუმფციით, რომ ეროვნული კანონმდებლობა შეესაბამება ქვეყნის საერთაშორისო ხელშეკრულებებს⁶³ და, რომ საკანონმდებლო ხელისუფლებას არ სურს ისეთი შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის მიღება, რომელიც ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციას.⁶⁴ მრავალი ევროპული სახელმწიფო იყენებს შესაბამისობის პრეზუმფციის პრინციპს, რათა თავიდან აიცილოს ევროპის კონვენციიდან გამომდინარე ვალდებულებების დარღვევა.⁶⁵

ამ პრინციპის საილუსტრაციოდ შეიძლება „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოშველიება, რომელიც ეხება ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას. აღნიშნული კანონის მე-7 მუხლი ადგენს, რომ „საქართველოს ყველა მოქალაქეს უფლება აქვს... მიიღოს ამომწურავი და ობიექტური ინფორმაცია ... საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ.“ თუ გავითვალისწინებთ, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-14 მუხლითა და კონვენციის მე-12 ოქმით იკრძალება დისკრიმინაცია რაიმე ნიშნით,⁶⁶ შეიძლება იმის მტკიცება, რომ კანონის ხსენებული დებულება ადგენს დისკრიმინაციულ მოპყრობას

⁶⁰ *Simma/Khan/Zöckler/Geiger*, The Role of German Courts in the Enforcement of International Human Rights, in: *Enforcing International Human Rights in Domestic Courts*, *Conforti/Francioni* (Eds.), 1997, 94.

⁶¹ საქმე BVerfGE 58, 34. ციტირებულია *Frowein*, Federal Republic of Germany, in: *The Effect of Treaties in Domestic Law*, *Jacobs/Roberts* (Eds.), 1987, 69.

⁶² *Bianco v. Istituto Nazionale della Previdenza Sociale and Istituto Nazionale per l'Assicurazione contro le malattie*, No. 527/1979, 5 *Italian Yearbook of International Law*, (1980-1981), 266.

⁶³ *Frowein*, International Law in Municipal Courts, *American Society of International Law*, Proceedings of the 91st Annual Meeting 1997, (1998), 291.

⁶⁴ *Rodríguez*, The European Convention on Human Rights in the Domestic Legal Order of Italy and Spain: A Comparison, in: 49 *Jahrbuch Des Öffentlichen Rechts Der Gegenwart* 2001, 392; *Jensen*, The European Convention on Human Rights in Scandinavian Law: A Case Law Study, 1992, 14-15.

⁶⁵ *Polakiewicz*, The Application of the European Convention on Human Rights in Domestic Law, 17 *Human Rights Law Journal*, N11-12, 1996, 410. ასევე იხ. *Gauksdóttir*, Iceland, in: *Fundamental Rights in Europe: The European Convention on Human Rights and its Member States (1950-2000)*, *Blackburn/Polakiewicz* (Eds.), 2001, 402-403.

⁶⁶ სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან ერთად, იხ. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი და ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-12 ოქმი. ეს უკანასკნელი, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველომ მოახდინა მისი რატიფიკირება, ჯერ არ შესულა ძალაში, რადგან იგი არ არის რატიფიკირებული საქმარისი რაოდენობის სახელმწიფოს მიერ.

სტატიკა

საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ პირთა, სხვა ქვეყნის მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიმართ.⁶⁷ თუ საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ საქართველოს ყველა მოქალაქეს უფლება აქვს, მიიღოს ამომწურავი და ობიექტური ინფორმაცია, მაშინ გამოდის, რომ საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ პირებსა და სხვა ქვეყნის მოქალაქეებს არ აქვთ უფლება, ან საერთოდ მიიღონ ინფორმაცია საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, ან აქვთ ასეთი ინფორმაციის მიღების უფლება, თუმცა ეს ინფორმაცია შეიძლება არ იყოს ამომწურავი და ობიექტური.

კანონის დებულების ასეთი განმარტება, ცხადია, ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციას. თუ გავითვალისწინებთ, რომ სასამართლო უნდა შეეცადოს, იმგვარად განმარტოს საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტები, კერძოდ ტერმინი „მოქალაქე“, რომ არ დაარღვიოს სახელმწიფოს საერთაშორისო ვალდებულებები, მაშინ ეროვნული სასამართლოს მიერ ტერმინი „მოქალაქის“ განმარტებამ უნდა მოიცავს არა მხოლოდ საქართველოს მოქალაქე, არამედ ნებისმიერი ინდივიდი, მათ შორის საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე საქართველოში მუდმივად მცხოვრები პირები და სხვა ქვეყნის მოქალაქეები.⁶⁸

შეიძლება ასევე სხვა მაგალითის განხილვა: საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლით, „ყველა ადამიანი [...] კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და ნოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა.“ კონსტიტუციის ამ მუხლისაგან განსხვავებით, ევროპის კონვენციის მე-14 მუხლით ასევე იკრძალება დისკრიმინაცია „დაბადების“ საფუძველზე. ამას გარდა, თუ კონსტიტუციით ამომწურავად არის ჩამოთვლილი ის ნიშნები, რომელთა საფუძველზეც იკრძალება დისკრიმინაცია, ევროპის კონვენცია ასევე მიუთითებს, რომ დისკრიმინაცია უნდა იკრძალოს სხვა ნიშნებითაც.⁶⁹ თუ მოსამართლე იხელმძღვანელებს შესაბამისობის პრეზუმფციის პრინციპით, კერძოდ, ისე განმარტავს კონსტიტუციისა და ევროპის კონვენციის დებულებებს, რომ ისინი არ მოვიდნენ წინააღმდეგობაში, სასამართლოს გადაწყვეტილება მაქსიმალურად ეფექტიანად დაიცავს იურიდიული და ფიზიკური პირების უფლებებს.

ხსენებულიდან გამომდინარე, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში უნდა დამკვიდრდეს შესაბამისობის პრეზუმფციის პრინციპი, რომლის თანახმად, ნორმატიული აქტის მიმღები ორგანო მიზნად არ დაისახავს ისეთი აქტის მიღებას, რომელიც გამოიწვევს სახელმწიფოს მიერ საერთაშორისო ვალდებულებების დარღვევას.⁷⁰

4.3 ეროვნული სასამართლოების მიერ ევროპის კონვენციის დებულებათა ავტონომიური განმარტება

როგორც უკვე აღინიშნა, ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციით გათვალისწინებული პრინციპები და სამართლებრივი ტერმინები ავტონომიური მნიშვნელობით განმარტება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ და მათი მნიშვნელობა შეიძლება არ ემთხვეოდეს მნიშვნელობას, რომელსაც სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობა ანიჭებს ამ პრინციპებსა და სამართლებრივ ტერმინებს. აქედან

⁶⁷ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ: 2001 წლის პირველი ნახევარი, თბილისი, 2001, 45.

⁶⁸ ასევე იხ.: საქართველოს კონსტიტუციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი, რომლის თანახმად, ყველას აქვს განათლების მიღების უფლება და ამავე მუხლის მე-3 პუნქტი, რომელიც ადგენს, რომ მოქალაქეებს უფლება აქვთ, სახელმწიფო სასწავლებლებში უფასოდ მიიღონ საშუალო, პროფესიული და უმაღლესი განათლება. ამ საკითხზე უფრო დეტალურად იხ.: Study on the Compatibility of Georgian Law with the Requirements of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, HRCAD(2001)2, 2001, 120-121, 130-131.

⁶⁹ იხ.: Study on the Compatibility of Georgian Law with the Requirements of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, HRCAD(2001)2, 2001, 64.

⁷⁰ კორკელია, სასამართლოს როლი საერთაშორისო ხელშეკრულების გამოყენებაში, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 1, 1998, 108.

გამომდინარე, ეროვნულმა სასამართლოებმა ევროპის კონვენციით გათვალისწინებული პრინციპებისა და ტერმინების განმარტებისას უნდა გამოიყენოს არა ეროვნულ, არამედ საერთაშორისო (ევროპულ) დონეზე დამკვიდრებული მეთოდები.⁷¹ თუ ეროვნულმა სასამართლომ არ გამოიყენა ეს პრინციპები და მეთოდები ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებების განმარტებისათვის, დიდი იქნება იმის ალბათობა, რომ ამ სასამართლომ განსხვავებული მნიშვნელობა მიანიჭოს კონვენციის ამა თუ იმ პრინციპს ან ტერმინს და ადამიანის უფლებათა დაცვა უზრუნველყოს უფრო დაბალი სტანდარტით, ვიდრე დაწესებულია ევროპის კონვენციითა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით.⁷²

ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის (ისევე როგორც ზოგადად ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ხელშეკრულებების) განმარტებისას შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით ჩამოყალიბებული მეთოდების გამოყენება ეროვნული სასამართლოების მიერ ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზია, რომელიც იწვევს კონვენციის დებულებების არასწორ განმარტებას.⁷³ იმის გათვალისწინებით, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია გამოცხადებულია სახელმწიფოს კანონმდებლობის ნაწილად, ეროვნული სასამართლოები ევროპის კონვენციის დებულებების განმარტებისათვის ქვეცნობიერად იყენებენ იმ მეთოდებს, რომლებიც გამოიყენებოდა მათ მიერ შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების (მაგ., კანონის) განმარტებისათვის.⁷⁴

დასაშვებია, რომ ერთსა და იმავე სამართლებრივ ტერმინს ევროპის კონვენციითა და საქართველოს კანონმდებლობით შეიძლება განსხვავებული მნიშვნელობა ჰქონდეს, ან მათი გამოყენების არეალი სრულად არ ემთხვეოდეს ერთმანეთს.⁷⁵ ამის გამო ეროვნულმა სასამართლომ ევროპის კონვენცია უნდა განმარტოს იმ მნიშვნელობით, რა მნიშვნელობაც ენიჭება მას, როგორც საერთაშორისო აქტს, და არა საქართველოს კანონმდებლობის „მნიშვნელობით“. მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის კონვენცია საქართველოს კანონმდებლობის შემადგენელი ნაწილია, კონვენციის დებულებები მაინც იმ პრინციპებით უნდა განმარტდეს, რაც ჩამოყალიბდა ზოგადად საერთაშორისო სამართლით და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ.

საერთაშორისო ხელშეკრულებათა იმ მეთოდებით განმარტება, რომლებიც გამოიყენებოდა საერთაშორისო სასამართლოების (ორგანოების) მიერ, დასტურდება არა მხოლოდ სახელმწიფოთა პრაქტიკით, არამედ მეცნიერული გამოკვლევებითაც. საერთაშორისო სამართლის კვლევითმა ინსტიტუტმა, რომელიც სწავლობდა ეროვნული მოსამართლის როლს სახელმწიფოს საერთაშორისო ურთიერთობაში, 1993 წლის რეზოლუციაში აღნიშნა, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა საერთაშორისო ხელშეკრულებები უნდა განმარტონ ისე, როგორც ისინი განმარტდებიან საერთაშორისო სასამართლოების მიერ.⁷⁶ ამავე პოზიციას ადასტურებს საერთაშორისო კონფერენციის დასკვნა, რომელიც მიეძღვნა ეროვნული მოსამართლის როლს საერთაშორისო სამართლის ნორმების გამოყენებაში. კონფერენციის დასკვნის თანახმად, „მოსამართლემ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა უნდა განმარტოს ისე, რომ იგი შეესაბამებოდეს საერთაშორისო ხელშეკრულებასა და საერთაშორისო სამართლის სხვა წყაროებს“.⁷⁷

⁷¹ *Stamer*, *European Human Rights Law: The Human Rights Act 1998 and the European Convention on Human Rights*, 1999, 18; *Gauksdóttir*, Iceland, in: *Fundamental Rights in Europe: The European Convention on Human Rights and its Member States (1950-2000)*, *Blackburn/Polakiewicz* (Eds.), 2001, 405.

⁷² *Scovazzi*, *The Application by Italian Court of Human Rights Treaty Law*, in: *Enforcing International Human Rights in Domestic Courts*, *Conforti /Francioni* (Eds.), 1997, 63-64.

⁷³ *Velu*, Report on “Responsibilities for States Parties to the European Convention”, in: *Proceedings of the Sixth International Colloquy about The European Convention on Human Rights*, 13-16 November 1985, 1988, 592.

⁷⁴ *Second Report*, *Committee on International Law in National Courts*, *International Law Association*, 1996, 12.

⁷⁵ *Schreuer*, *The Interpretation of Treaties by Domestic Courts*, 45 *British Yearbook of International Law* 1971, 264.

⁷⁶ იხ. რეზოლუცია „ეროვნული მოსამართლეების საქმიანობა და მათი სახელმწიფოების საერთაშორისო ურთიერთობაში“, 1993 წლის 7 სექტემბერი, მე-5 პუნქტის მე-3 ქვეპუნქტი, *Institut de Droit international, Annuaire*, Vol. 65, Tome II, Session de Milan 1993, 323.

⁷⁷ „მოსამართლე და საერთაშორისო სამართალი“, ბუქარესტი, 28-30 ნოემბერი, 1995, კონფერენციის დასკვნები, „სამართლიანი სასამართლოს უფლება“, საქ. ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2001, 187.

5. ეროვნული სასამართლოების მიერ ევროპის კონვენციის სწორი განმარტების უზრუნველყოფის მექანიზმი

როგორც ზემოაღნიშნული ანალიზიდან ჩანს, სახელმწიფოთა პრაქტიკაში ჩამოყალიბდა ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის განმარტების რამდენიმე პრინციპი. რა ღონისძიებები უნდა გატარდეს საქართველოში, რათა სასამართლო პრაქტიკაში დამკვიდრდეს ის პრინციპები და მეთოდები, რომელთა საფუძველზეც უნდა განმარტოს ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენცია?

5.1 რეკომენდაციის მიღება საერთაშორისო აქტების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებათა, განმარტების შესახებ

სახელმწიფოთა პრაქტიკა განსხვავდება ეროვნული სასამართლოების მიერ ევროპის კონვენციის დებულებათა სწორი განმარტების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. თუმცა სახელმწიფოთა დიდ ნაწილში საერთაშორისო ხელშეკრულებათა სწორი გამოყენების პრაქტიკის დამკვიდრებაში მნიშვნელოვანი როლი მიუძღვით უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოებს.⁷⁸ ზოგიერთ სახელმწიფოში უზენაესი სასამართლო იღებს სახელმძღვანელო ნებს ან რეკომენდაციას, რომლითაც ქვემდგომი სასამართლოებისათვის განმარტება, ერთი მხრივ, ის პრინციპები და მეთოდები, რომლებიც ჩამოყალიბებულია საერთაშორისო დონეზე, მათ შორის ევროპული სასამართლოს მიერ და რომელთა საფუძველზეც უნდა განმარტოს ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებები, ხოლო, მეორე მხრივ, პრინციპები, რომელთა საფუძველზეც სასამართლომ ისე უნდა განმარტოს ევროპის კონვენციის დებულებები, რომ არ დაარღვიოს სახელმწიფოს საერთაშორისო ვალდებულებები და არ გამოიწვიოს სახელმწიფოს საერთაშორისო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.⁷⁹ მაგალითად, რუსეთის უზენაესმა სასამართლომ 1995 წელს მიიღო დადგენილება, რომლის ერთ-ერთი მიზანი იყო რუსეთის სასამართლოების მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა გამოყენების პრაქტიკის დამკვიდრების ხელშეწყობა.⁸⁰

რაც შეეხება საქართველოს, აღსანიშნავია, რომ სასამართლო რეფორმამდე მოქმედი კანონმდებლობით უზენაესი სასამართლო უფლებამოსილი იყო, მიეღო დადგენილება, რომლითაც განმარტავდა ამა თუ იმ ნორმატიული აქტის შინაარსს და რომელიც იურიდიულად სავალდებულო იყო ქვემდგომი სასამართლოებისათვის. მოქმედი კანონმდებლობით საქართველოს უზენაეს სასამართლოს არ აქვს უფლება იურიდიულად სავალდებულო ფორმით ქვემდგომ სასამართლოებს დაუდგინოს ნორმათა განმარტების პრინციპები. უზენაეს სასამართლოს არ აქვს რეკომენდაციის მიღების უფლებაც კი, რომელიც განუმარტავდა საერთო სასამართლოებს იმ პრინციპებსა და მეთოდებს, რომლებითაც მათ უნდა იხელმძღვანელონ საერთაშორისო აქტების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის, გამოყენებასთან დაკავშირებით. მართალია, უზენაესი სასამართლო არ არის უფლებამოსილი მიიღოს ასეთი აქტი, მაგრამ საქართველოს უზენაეს სასამართლოსთან შექმნილია სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭო, რომელიც მონოდებულია, ხელი შეუწყოს სწორი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბება-განვითარებას.⁸¹ თუმცა ასეთი საბჭო უფლებამოსილია, შეიმუშაოს მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათის აქტები, შეიძლება გამოითქვას ვარაუდი, რომ ამ საკითხებთან დაკავშირებით რეკომენდაციების შემუშავება დადებით გავლენას მოახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებათა, სწორი განმარტების პრაქტიკის დამკვიდრებაზე.

⁷⁸ Compatibility of Hungarian Law with the European Convention on Human Rights: Preparatory Work Prior to Ratification, March 1995, H(95)2, para. 8.

⁷⁹ The Effect of Treaties in Domestic Law, *Jacobs/Roberts* (Eds.), 1987.

⁸⁰ *Danilenko*, International Law in the Russian Legal System, American Society of International Law, Proceedings of the 91st Annual Meeting 1997, (1998), 297.

⁸¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს დებულება (ახალი რედაქცია), დებულების ტექსტი ხელმისაწვდომია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ინტერნეტ-გვერდზე: www.supremecourt.ge.

5.2 აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან საკონსულტაციო დასკვნის მიღება

საქართველოს სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის გამოყენების პრაქტიკის დამკვიდრებაში მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შეუძლია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენლის სამსახურს, რომელიც შექმნილია იუსტიციის სამინისტროში. ეს სამსახური, რომელიც წარმოადგენს საქართველოს ხელისუფლებას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე, კომპეტენტურია ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალთან დაკავშირებით. თუ საერთო სასამართლოს გაუჩნდა ეჭვი, რომ მისმა გადაწყვეტილებამ შეიძლება გამოიწვიოს ევროპის კონვენციით დადგენილი ადამიანის უფლებათა სტანდარტების დარღვევა, სასამართლოს არ უნდა აეკრძალოს საკონსულტაციო დასკვნის მისაღებად ამ სამსახურისათვის მიმართვა. სასამართლოს ასეთ დასკვნაში შეიძლება განემარტოს ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციითა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი დაწესებული ადამიანის უფლების დაცვის სტანდარტი, ასევე ის, თუ როგორ განიმარტება ევროპული სასამართლოს მიერ ევროპის კონვენციის ესა თუ ის დებულება, დაცულია თუ არა ევროპის კონვენციით კონკრეტული უფლება (რაც ხშირად მხოლოდ ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლიდან ჩანს და არა კონვენციის ტექსტიდან), აკმაყოფილებს თუ არა ამა თუ იმ უფლების შეზღუდვა კონვენციით დადგენილ სტანდარტებს და ა.შ. ამ დასკვნაში შეიძლება ჩამოყალიბდეს ევროპული სასამართლოს პოზიცია მსგავს საქმესთან დაკავშირებით.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ გენერალური წარმომადგენლის სამსახურის საკონსულტაციო დასკვნა შეიძლება იყოს მხოლოდ და მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათის. ყოვლად დაუშვებელია, რომ ეს დასკვნა იურიდიულად სავალდებულო იყოს სასამართლოებისათვის, რაც ხელყოფდა მათ დამოუკიდებლობას.⁸² ცხადია, სასამართლოები უნდა იყვნენ უფლებამოსილი, სრული დამოუკიდებლობით განმარტონ და გამოიყენონ ევროპის კონვენცია (ისევე როგორც ზოგადად საერთაშორისო ხელშეკრულებები).

აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან საკონსულტაციო დასკვნის მიღების შესაძლებლობა აღიარებულია საერთაშორისო სამართლის ინსტიტუტის კვლევაში, რომელიც ეხება სასამართლოების როლს სახელმწიფოს საერთაშორისო ურთიერთობაში. ამ ინსტიტუტის რეზოლუციით, „არაფერმა უნდა შეუშალოს ხელი ეროვნულ სასამართლოებს, რათა მიმართონ აღმასრულებელ ხელისუფლებას დასკვნის გაცემის თხოვნით, თუ ასეთი საკონსულტაციო დასკვნა არ არის იურიდიულად სავალდებულო“.⁸³

ნიშანდობლივია, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ სასამართლოსათვის იურიდიულად სავალდებულო დასკვნის გაცემის პრაქტიკა განიხილა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმას, რამდენად მდიდარია ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი. საქმეში - *ბომარტანი საფრანგეთის წინააღმდეგ*, რომელიც ეხებოდა დამოუკიდებელი სასამართლო პროცესის ჩატარებას, როდესაც საფრანგეთის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ გამოიყენა საფრანგეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს იურიდიულად სავალდებულო გადაწყვეტილება საქმის გადაწყვეტისას, ევროპულმა სასამართლომ ასეთი პრაქტიკა ჩათვალა ევროპის კონვენციის მე-6 მუხლის საწინააღმდეგოდ, დამოუკიდებელი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის მოთხოვნის დარღვევად.⁸⁴

აღსანიშნავია, რომ როგორც საკონსულტაციო ჯგუფის დაარსება, ისე იუსტიციის სამინისტროსაგან საკონსულტაციო დასკვნების მიღების პრაქტიკა, ალბათ, მხოლოდ დროებითი ღონისძიებები უნდა იყოს. თუ საქართველოს სასამართლოებში ჩამოყალიბდა ევროპის კონვენციის

⁸² *De Rochère*, France, in: *The Effect of Treaties in Domestic Law*, *Jacobs/Roberts* (Eds.), 1987, 51-52.

⁸³ იხ. რეზოლუცია „ეროვნული მოსამართლეების საქმიანობა და მათი სახელმწიფოების საერთაშორისო ურთიერთობაში“, 1993 წლის 7 სექტემბერი, მე-5 პუნქტის მე-3 ქვეპუნქტი, *Institut de Droit international, Annuaire*, Vol. 65, Tome II, *Session de Milan* 1993, 321.

⁸⁴ *ბომარტანი საფრანგეთის წინააღმდეგ*, 1994 წლის 24 ნოემბერი, Ser. A, No. 296-B, para. 38; *Frowein*, *International Law in Municipal Courts*, *American Society of International Law, Proceedings of the 91st Annual Meeting* 1997, (1998), 292; *Report of the Sixty-Eighth Conference*, *International Law Association* (1998), 1998, 669-670.

სტატიკა

სწორი განმარტების პრაქტიკა, აღარ იქნება აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან საკონსულტაციო დასკვნების მიღების პრაქტიკის შენარჩუნების აუცილებლობა.

5.3 ევროპის კონვენციაზე საკონსულტაციო ჯგუფის ჩამოყალიბება

საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ექსპერტებით დაკომპლექტებული საკონსულტაციო ჯგუფის შექმნა ხელს შეუწყობს სასამართლოების მიერ ევროპის კონვენციის სწორ განმარტებას. იგი უფლებამოსილი იქნება, მიიღოს სასამართლოების თხოვნა საკონსულტაციო დასკვნის გაცემის შესახებ.⁸⁵ უზენაეს სასამართლოში უკვე შექმნილი სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოსაგან განსხვავებით, მას შეიძლება მიენიჭოს უფლება, გასცეს დასკვნა სასამართლო დავასთან დაკავშირებით. ცხადია, ამ დასკვნას იურიდიულად სავალდებულო ძალა არ უნდა ჰქონდეს სასამართლოსათვის.

6. დასკვნა

განხილულ საკითხთა შედეგად შეიძლება გაკეთდეს რამდენიმე დასკვნა საქართველოს სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის განმარტების შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ კონვენცია გახდა საქართველოს კანონმდებლობის ნაწილი, ანუ შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის წყარო, იგი სასამართლოებმა უნდა განმარტონ იმ პრინციპების საფუძველზე, რომლებიც ჩამოყალიბდა როგორც ზოგადად საერთაშორისო სამართლით, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ. წინააღმდეგ შემთხვევაში საქართველოს სასამართლოებმა შეიძლება უფრო ვიწროდ განმარტონ ევროპის კონვენცია და მისი ოქმები, რის გამოც იურიდიული და ფიზიკური პირები სრულად ვერ ისარგებლებენ ევროპის კონვენციით მათთვის მინიჭებული უფლებებით.

საერთაშორისო სამართლით დადგენილი განმარტების ზოგად პრინციპებს შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კონვენციის განმარტება მისი ობიექტისა და მიზნის გათვალისწინებით. რაც შეეხება ევროპული სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებულ განმარტების პრინციპებს, საქართველოს სასამართლოებმა უნდა გაითვალისწინონ ისეთი პრინციპები, როგორცაა: კონვენციის დებულებათა ევოლუციური (დინამიკური) განმარტება, ავტონომიური განმარტება, ეფექტიანი განმარტება, პროპორციულობა, ისევე როგორც თავისუფალი შეფასების ფარგლების დოქტრინა. საქართველოს სასამართლოებმა ასევე უნდა მიიღონ მხედველობაში განმარტების ის პრინციპები, რომლებიც ჩამოყალიბდა ევროპულ სახელმწიფოთა სასამართლო პრაქტიკაში. ამ პრინციპებს შორის განსაკუთრებით საყურადღებოა განმარტებისა და შესაბამისობის პრეზუმფციის პრინციპები.

რაც შეეხება ეროვნული სასამართლოების მიერ ევროპის კონვენციის სწორი განმარტების პრაქტიკის დამკვიდრებას, სხვადასხვა წინადადებას შორის, რომელნიც შეიძლება არსებობდნენ ამ საკითხთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: საერთაშორისო აქტების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის დებულებათა, განმარტების პრაქტიკის სრულყოფის შესახებ რეკომენდაციის მიღება, აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან საკონსულტაციო დასკვნის მიღება და ევროპის კონვენციის საკითხებზე ჩამოყალიბება ისეთი საკონსულტაციო ჯგუფისა, რომელიც უფლებამოსილი იქნება, გასცეს საკონსულტაციო დასკვნები კონკრეტულ სასამართლო დავასთან დაკავშირებით ევროპის კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესახებ.

მიუხედავად იმისა, რომელი წინადადება იქნება გაზიარებული, უდავოა, რომ საქართველოს მართლმსაჯულების სისტემისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო აქტების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის, განმარტებისა და გამოყენების თავიდანვე სწორი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას.

⁸⁵ Report of the Sixty-Eighth Conference, International Law Association (1998), 1998, 668.